

A gyermekek személyes adatainak védelme a szülői jogok és a szülők online adatkezelései tükrében*

I. BEVEZETÉS

Az Amerikai Egyesült Államok esetjogában a Sidis kontra F-R Publishing elnevezésű ügy jó betekintést enged abba a viszonylag régi problémába, amikor a gyermekek akaratuk ellenére, szüleik döntései nyomán közszereplővé válnak, majd később, immár felnőtt fejjel személyiségi jogaik sérelmére hivatkozva kívánnak elégtételt venni a bíróság előtt. William James Sidis, a csodagyerek, aki páratlan matematikai és nyelvi érzékkel rendelkezett, és már 11 éves korától a Harvard Egyetem hallgatója volt, az 1900-as évek elején vált közszereplővé szülei aktív közbenjárása miatt. A *New Yorker* több cikket közölt róla, azonban amikor Sidis felnőtt, pert indított a lap kiadója ellen. Véleménye szerint ugyanis akarata ellenére vált gyermekként közszereplővé, és úgy gondolta, hogy a kiadó annak idején megsértette a róla szóló cikkekkel személyiségi jogait. A bíróság az 1940-ben született ítéletében azonban a perben Sidis ellen döntött, mivel úgy ítélték meg, hogy azzal, hogy szülei – mint törvényes képviselői – hatására és döntései miatt közszereplővé vált, túrni köteles azt, hogy nyilvános szerepléseiről, életéről és családi hátteréről megjelent cikkekben a sajtó beszámoljon róla.

A fő kérdés a fenti történet kapcsán, hogy vajon Sidis döntése volt-e annak idején, hogy gyermekként reflektorfénybe került, vagy inkább a szülei miatt állt a nyilvánosság elé gyerekkorában? A fenti ügyben az amerikai bíróság a sajtóorgánum javára döntött, tehát Sidis közszerepléseiről való beszámolás nem sértette meg a gyermek személyiségi jogait. Nem képezte viszont a per tárgyát a szülők felelősségének vizsgálata a gyermek képviselőjében meghozott korábbi döntéseikért, amelyek az egész probléma eredői voltak (USCA, 1940 és Tümtürk, 2023: 103).

Ebben az időszakban azonban még nem létezett adatvédelmi szabályozás, és ez nemcsak az USA akkori jogrendszerére, hanem az egész világra igaz volt. A mai

* A kutatás a Mesterséges Intelligencia Nemzeti Laboratórium, valamint a 138965. számú NKFIH pályázat keretében valósult meg, az Európai Unió RRF-2.3.1-21-2022-00004 projekt támogatásával.

jogi és technikai viszonyok között viszont felmerül a kérdés, hogy vajon az internet korában a gyerekekről a szülei által közzétett felvételek kapcsán milyen jogérvényesítési lehetőségek vannak, valamint milyen jogok illetik meg a gyermekeket és szüleiket.

Egy másik, immár sokkal aktuálisabb történetet megidézve, a gyermek saját személyes adatai feletti ellenőrzésének elvesztése tragikus következményekkel járhat, amint azt Amanda Todd, egy kanadai tinédzser esetében láthattuk. Amanda hosszú távú zaklatásnak volt kitéve – többek között az iskolatársai által –, egyetlen fotó miatt, amelyet nem tudott törölni az internetről. A szülei és a kanadai rendőrség egyszerűen azt tanácsolták neki, hogy törölje a Facebook-profilját, valódi segítséget azonban senkitől nem kapott. Végül Amanda készített egy YouTube-videót, amelyben megosztotta történetét kézzel írt jegyzetek formájában, majd nem sokkal később öngyilkosságot követett el. Amanda ezt írta az egyik jegyzetén: „Soha nem tudom visszaszerezni már a fényképet, az most már örökre ott marad...” (W1).

A fenti két, gyermekek személyes adatait és azon keresztül magánéletüket érintő történet között ugyan rengeteg idő telt el, mégis ugyanarra a jelenségre kívánunk rámutatni: vajon mit tehet a gyermek, és milyen jogai vannak a személyes adatai felett, és mit tehet, ha azok akaratan kívül nyilvánosságra kerülnek? Hogyan gyakorolhatja az őt megillető személyiségi és ezen belül adatvédelmi jogsultságokat? Gyakorolhatja-e ezeket egyáltalán? Vajon a szülők hogyan léphetnek fel a gyermekeiket érintő adatkezelések kapcsán?

A GDPR-t, az Európai Unió általános adatvédelmi rendeletét többek között azért hozták létre, hogy védelmet nyújtson a természetes személyek magánszférájára és ezzel összefüggésben a személyes adataik kezelése kapcsán. A rendelet tartalmaz néhány konkrét követelményt a gyermekek személyes adatai kezelésével kapcsolatban, mivel az uniós jogalkotó felismerte, hogy ők egy kiszolgáltatottabb érintetti körbe esnek, és sokszor kevésbé vannak még tisztában a magánszféra védelmének fontosságával. Ennek megfelelően a GDPR 8. cikke védi a 13–16 év alatti gyermekeket, és szülői beleegyezést igényel adataik kezeléséhez bizonyos online szolgáltatások igénybevétele kapcsán.

Az Amerikai Egyesült Államokban is született hasonló szabályozás, a gyermekek online adatvédelméről szóló törvény (Children's Online Privacy Protection Rule, röviden: COPPA) formájában, amelynek elsődleges célja, hasonlóan a GDPR-hoz, hogy a szülőknek kontrollt adjon a 13 év alatti gyermekek adatai felett, azok online szolgáltatók általi kezelése során.

Az európai és a párhuzamos amerikai szabályozás eredményeként a legtöbb közösségimédia-oldal (például Facebook, YouTube) nem engedélyezi a 13 év alatti gyermekek számára, hogy ott fiókkal, profillal rendelkezzenek. Ehhez képest egy sokkal árnyaltabb, már-már jogon kívüli kategóriának tűnhet, amikor a szülők osztják meg gyermekek fényképeit, videóit vagy más személyes adatait saját on-

line profiljukon keresztül, hiszen a legtöbbször ezek alig járnak bármilyen következménnyel (Tümtürk, 2022: 3–4).

Annak megkövetelése, hogy a szülők bizonyos kontrollt gyakoroljanak gyermekeik online tevékenysége felett, és adott esetben hozzájárulásukat adják a gyermeket érintő internetes adatkezelésekhez, egy alapvetően fontos és indokolt jogi garancia. Előfordulhat azonban, hogy maguk a szülők lesznek azok, akik kiszolgáltatott helyzetbe hozzák gyermekeiket a róluk szóló, akár túlzott online tevékenységük során. A legtöbb esetben valószínűleg a szülőket a jó szándék vezeti a gyermekeikről szóló tartalmak nyilvánosságra hozatala során, azonban ennek eredményeként anélkül osztják meg gyermekeik digitális lábnyomát, hogy valóban megértenék az életükre gyakorolt hosszú távú következményeket.

Bár a GDPR és a COPPA nem tartalmaz konkrét korlátozásokat arra vonatkozóan, hogy a szülők megosszák gyermekeik személyes adatait, a róluk szóló túl sok információ vagy kínos anyag megosztása károsíthatja a gyermekek személyes fejlődését, sőt negatív hatással lehet oktatási és karrierkilátásaikra is. Az internet bizonyos fokú tudatosság nélküli használata és a gyermekek adatainak nyilvánosságra hozatala akár személyazonosság-lopáshoz, vagy felnőttek vagy kortársak általi online és offline zaklatáshoz is vezethet. Nehéz kérdés, hogy miként lehet egyensúlyt teremteni a szülők gyermekeiket is érintő online tevékenysége és a gyermekek személyes adatok védelméhez való joga között (Donovan, 2020: 36).

A tanulmány első részében a GDPR mint az európai uniós adatvédelmi norma szabályai kerülnek áttekintésre a gyermekek személyes adatainak kezelésével kapcsolatban. Ennek során kitérünk az adatkezelőket terhelő előírásokra, majd rátérünk azon dilemmára, hogy vajon a szülő mennyire tehető felelőssé adatvédelmi szempontból a gyermeke adatainak kezelése miatt. A tanulmány második részében az amerikai COPPA alapvető előírásai kerülnek bemutatásra az európai szabályozással összehasonlítva. Végül konklúzióként a tanulmány javaslatot fogalmaz meg a gyermekek számára biztosított, a szülői jogoktól függetlenül gyakorolható különleges jogokra, továbbá az adatkezelők általi plusz figyelmeztetési kötelezettségekre.

II. A GYERMEKEK INFORMÁCIÓS ÖNRENDELKEZÉSI JOGA ÉS JOGALANYISÁGUK ADATVÉDELMI SZEMPONTBÓL

Európában a Német Szövetségi Alkotmánybíróság volt az első testület – még jóval az egységes uniós adatvédelmi szabályozás előtt –, amely megfogalmazta az információs önrendelkezési jog fogalmát (BVG, 1983).

A GDPR szabályozásának szelleme hasonló felfogást követ, hiszen egyik deklarált célja – ahogy a (7) preambulumbekzdése is kimondja –, hogy a természetes személyek számára biztosítani kell, hogy saját személyes adataik felett maguk rendelkezze-

nek. Ezt azzal igyekszik elérni, hogy biztosítja többek között a hozzáféréshez, helyesbítéshez, törléshez vagy tiltakozáshoz való jogot az érintett részére. Emellett a GDPR által az adatkezelőkre rótt kötelezettségek, mint például az érintett tájékoztatása és a hozzájárulás beszerzése – mint az egyik lehetséges adatkezelési jogalap – szintén az információs önrendelkezéshez való jog koncepcióján alapulnak.

Vajon a gyermekeknek, mint a legtöbb esetben cselekvőképtelen, valamint bizonyos esetekben korlátozottan cselekvőképes jogalanyoknak hogyan van joguk az információs önrendelkezéshez? Mind a GDPR-ból, mind a tengerentúli COPPA szabályozási koncepciójából az következik, hogy ezt a szülőknak van joguk gyakorolni a gyermekek nevében a legtöbb esetben, tehát a gyermekek szüleinek (vagy más törvényes képviselőjükön) keresztül gyakorolhatják információs önrendelkezésüket. A szülők ezt a jogot pedig úgy gyakorolhatják, hogy például hozzájárulnak gyermekeik személyes adatainak kezeléséhez, hozzáférnek azokhoz, helyesbítést vagy törlést kérnek, valamint szükség esetén tiltakoznak az adatkezelés ellen. Nyilvánvaló, hogy ez a jog a szülő részéről nem abszolút, mivel amikor a gyermekek elérnek egy bizonyos kort, az után már közvetlen rendelkezést és ellenőrzést szerezhetnek személyes adataik felett (Tümtürk, 2023: 152).

A gyermekek információs önrendelkezési jogát bizonyos érettség eléréséig indokolt lehet korlátozni, mivel nem biztos, hogy teljesen felfogják online tevékenységük következményeit. A gyermek tehát alapvetően olyan képviselőre szoruló jogalany, aki a jogait – beleértve a személyes adatai kezelésével kapcsolatos jogokat – elsősorban törvényes képviselőjén keresztül tudja gyakorolni.

A gyermekkor miatti képviselő szabályai azonban országonként eltérőek lehetnek. Magyarországon a képviselőről a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (Ptk.) rendelkezik, amely alapvetően irányadó a személyes adatok kezelésével kapcsolatos érintetti jogok gyakorlására is abban az esetben, ha az érintett gyermek.

A Ptk. 2:12. § (1) bekezdése értelmében főszabályként a 14 év alattiak jognyilatkozata – a kifejezetten csekély jelentőségű ügyleteket leszámítva – semmis, nevükben a törvényes képviselő (szülő, illetve gyám) jár el. Tehát kisgyermekek esetén azok adatkezelési hozzájárulását a szülőknak vagy a gyermek más törvényes képviselőjének kell megadnia.

14–18 év közötti életkorban a korlátozottan cselekvőképes személy által tett jognyilatkozat érvényességéhez szükséges a szülő vagy más törvényes képviselő hozzájárulása azzal, hogy cselekvőképessé válás után az érintett maga dönthet a függő jognyilatkozatok sorsáról. Itt érdemes viszont megemlíteni, hogy a kisebb jelentőségű, a mindennapi életvitelhez tartozó szerződéseket a korlátozottan cselekvőképes személy maga is megkötheti, illetve köthet olyan szerződéseket is, melyekkel kizárólag előnyt szerez (Péterfalvi–Révész–Buzás, 2021: 482).

A személyes adatok kezelésével kapcsolatban az érintetteket megillető jogok, így például a hozzáférés, törlés, korlátozás gyakorlására tehát kiskorú érintett ese-

tén a törvényes képviselő jogosult. Alapesetben ezért az érintetti jogok gyakorlásával kapcsolatos nyilatkozat megtételére bármelyik szülőnek lehetősége van, és ez a jogosultság változatlan különélő szülők esetén is, amennyiben a szülői felügyeletet közösen gyakorolják.

A vonatkozó magyarországi hatósági gyakorlat azonban foglalkozott már azal a kérdéssel, hogy amennyiben – a szülők megállapodása vagy bíróság döntése alapján – csak az egyik szülő gyakorolja a szülői felügyeleti jogot, illetve annak részeként a törvényes képviselőt, a különélő másik szülőnek csak korlátozott lehetősége van a gyermeket érintő személyes adatkezeléssel kapcsolatos nyilatkozatokat tenni, vagy kérelmet benyújtani a gyermek vonatkozásában (NAIH, 2018).

Összességében tehát elmondható, hogy a gyermekek szüleiken (vagy más törvényes képviselőjükön) keresztül gyakorolhatják a GDPR szerinti információs önrendelkezési jogukat, ennek gyakorlati kivitelezése során viszont az adott tagállam képviselőre vonatkozó jogi szabályozása is irányadó.

III. A GYERMEKEK SZEMÉLYES ADATAI ÉS JOGAIK GYAKOROLHATÓSÁGA A GDPR ALAPJÁN

A GDPR fogalomrendszerében bármilyen információ személyes adatnak minősül, amely közvetlenül vagy akár közvetetten alkalmas egy élő természetes személy azonosítására (GDPR 4. cikk 1. pont).

A gyermekek személyes adatainak kezelésére fő szabály szerint ugyanazokat a rendelkezéseket kell alkalmazni, mint a felnőtt személyek adatai esetén. A gyermekeket és felnőtteket tehát teljesen azonos védelem illeti meg a személyes adataik kezelése tekintetében az Európai Unióban.

A gyermekek adatai egyébként nem képeznek külön adatkategóriát, illetve nem tartoznak önmagukban a GDPR 9. cikk (1) bekezdése szerinti, úgynevezett különleges adatok közé sem, amelyeket fokozott védelem illet meg. A rendelet azonban több helyen említi, hogy a gyermekeknek koruknál fogva fokozott védelemre van szükségük, hiszen tájékoztatlanabbak és kiszolgáltatottabbak a felnőtteknél, és emiatt kevésbé képesek az adatkezelési folyamatokat és kapcsolódó kockázatokat, veszélyeket felmérni, illetve ezeket elkerülni (Péterfalvi–Révész–Buzás, 2021: 477).

A GDPR értelmében tehát életkortól függetlenül a gyermekek ugyanolyan jogokkal rendelkeznek, mint a felnőttek. Joguk van az őket érintő adatkezelésről való tájékoztatáshoz, az adataikhoz való hozzáféréshez, azok helyesbítéséhez, a törlésükhez, az adatkezelés korlátozásához, az adathordozhatósághoz, az adatkezelés elleni tiltakozáshoz, valamint ahhoz, hogy ne terjedjen ki rájuk a kizárólag automatizált adatkezelésen alapuló döntés hatálya.

A GDPR nem határozza meg, hogy a gyermekekre bármilyen eltérés vonatkozna abban a tekintetben, hogy miként és mikor gyakorolhatják ezeket a jogokat, így

a rendelet gyakorlatilag – kevés kivételtől eltekintve – ugyanolyan jogalanyként kezeli őket, mint a felnőtteket. Arra vonatkozóan a GDPR-ban ugyan nincs külön rendelkezés vagy iránymutatás, hogy a szülők miként élhetnek a gyermekeiket megillető érintetti jogokkal a gyermekeik nevében, azonban az előző pontban már láthattuk, hogy erről leginkább az egyes uniós tagállamok nemzeti jogában a képviselőre vonatkozó szabályok lesznek irányadóak. Összességében elmondható, hogy a GDPR nem rendelkezik azzal kapcsolatban külön szabályrendszerrel, hogy a gyermekek számára miként kell biztosítani az őket megillető érintetti jogokat.

Kritikai vélemények szerint vannak azonban olyan gyermekek, akik érettségükönél fogva már kellően kompetensek lehetnek ahhoz, hogy megértsék online cselekedeteik következményeit. Emiatt megfontolandó lenne, hogy például a hozzáféréshez vagy törléshez való jogukat szülői beavatkozás nélkül is gyakorolhassák. Ezeknek a jogoknak a gyakorlása rendszerint nem fog veszélyes körülményeket teremteni a gyermekek számára (Tümtürk, 2023: 107).

Az Ír Adatvédelmi Hatóság által kifejtett vélemény is kritizálta a megközelítést, amely nem tesz alapvető különbséget az egyes érintetti jogosultságok között attól függően, hogy maga az érintett felnőtt vagy gyermek. Ezek szerint az lenne inkább a kívánatos, ha a gyermekek a jogok típusától függően vagy egyénileg élhetnének azokkal, vagy szülői képviselő útján, ha még nem érték el a felnőttkort vagy a beleegyezési korhatárt (DPCI, 2021: 34–35).

A GDPR azonban jelenleg nem differenciál ezek mentén sem, így nem tesz különbséget az érintetti jogok gyakorolhatósága szerint a gyermek és törvényes képviselője szempontjából.

IV. A GYERMEKEK DIGITÁLIS HOZZÁJÁRULÁSÁRA VONATKOZÓ SZABÁLYOK A GDPR-BAN

1. A közvetlenül a gyermekeknek kínált online szolgáltatások

Mint az előző pontokból kiderült, a GDPR alapvetően nem tartalmaz eltérő szabályokat a gyermekek adatainak kezelése során, a legtöbb esetben ugyanolyan szabályok szerint kell tehát kezelni azokat, mint a felnőtt érintettek személyes adatait. Van azonban a GDPR-nak egy külön rendelkezése, amelyet viszont kifejezetten a gyermekeket érintő bizonyos adatkezelések esetén kell alkalmazni, ez pedig a gyermekek részére kínált, úgynevezett információs társadalommal összefüggő szolgáltatások igénybeviteléhez szükséges adatkezelési hozzájárulásokra vonatkozik.

Ezen szabályok ismertetése előtt, röviden érdemes szót ejteni az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások keretében megadott hozzájárulás általános értelmezéséről. A GDPR 4. cikk 25. pontja szerint az információs társadalommal összefüggő szolgáltatás fogalmán az 2015/1535 számú európai parlamenti

és tanácsi irányelv 1. cikk (1) bekezdés b) pontja szerinti szolgáltatást kell érteni. Eszerint ilyen szolgáltatásnak minősül „az információs társadalom bármely szolgáltatása, azaz bármely, általában térítés ellenében, távolról, elektronikus úton és a szolgáltatást igénybe vevő egyéni kérelmére nyújtott szolgáltatás”. Ezt a fogalmat veszi alapul az ilyen típusú szolgáltatások kapcsán megadott hozzájárulás értelmezésénél az Európai Adatvédelmi Testület hozzájárulással kapcsolatos iránymutatása is (EDPB, 2020: 31).

Az Európai Unió Bírósága e kérdéskörrel több esetben is foglalkozott. Egyik, magyar érintettségű ítéletében – amely kontaktlencsék online forgalmazásával volt kapcsolatos – kimondta, hogy az interneten történő forgalmazás magában foglalja a szorosabb értelemben vett eladási ügyletet, amelynek jellemzője az internetes szerződési ajánlattétel, az elektronikus úton történő szerződéskötés, valamint az eladott termék kiszállítása, amely általában az ügyfél lakóhelyére történik (EUB, 2010). Egy másik ügyben az EUB információs társadalommal összefüggő szolgáltatásként hivatkozott arra a szolgáltatásra, amelynek lényege, hogy az Uber okostelefonos alkalmazása az utast és a szállítást végző nem hivatásos sofőröket összeköti egymással. Igaz, az EUB azt is kimondta az ügyben, hogy az Uber által nyújtott okostelefonos applikáció jellegénél fogva egy átfogó szolgáltatás szerves részének tekinthető, amelynek fő eleme egy közlekedési szolgáltatás és ennél fogva nem csupán az információs társadalommal összefüggő, hanem a közlekedés területén nyújtott szolgáltatásnak minősül (EUB, 2017).

Rátérve a GDPR gyermekeknek kínált információs társadalommal összefüggő szolgáltatásokra vonatkozó speciális szabályozására, az első fontos kiemelő szempont, hogy az a potenciális gyermekkorú vásárlókat érinti, tehát nem vonatkozik a kizárólag felnőtteknek szolgáltatást kínáló szolgáltatókra, amennyiben ez a kínálatból egyértelműen kiderül. A speciális szabály alkalmazását az sem alapozza meg, ha – egyéb klienskör mellett – a szolgáltatáshoz közvetve akár gyerekek is hozzáférhetnek. Az információs társadalommal összefüggő szolgáltatást tehát a szolgáltatónak közvetlenül gyermekeknek kell kínálnia, azonban az már nem feltétel, hogy az árut vagy szolgáltatást csak és kizárólag gyerekeknek kínálják. Annak, hogy szándékoltan célzott felhasználók között gyermekek is vannak, egyértelműen következnie kell a szolgáltatás jellegéből (például gyermekeknek szóló online játék), elérhetőségéből (például regisztrációs kötelezettség stb.) és abból, hogy a szolgáltatás például a tartalma és formája alapján mennyire lehet vonzó egy gyermek számára (Péterfalvi–Révész–Buzás, 2021: 479–480).

2020. február 21-én a Gazdasági Versenyhivatal ajánlást tett közzé a gyermekeknek szóló reklámok kapcsán, amely értékes szempontokat nyújt annak eldöntéséhez, hogy az adott hirdetés vagy szolgáltatás gyermekeket céloz-e meg. A GVH ajánlása szerint fontos szempont például, hogy a reklám kifejezetten a fiatalabb korosztály körében népszerű alkalmazásokban (például TikTok, Snapchat) vagy online játékokban jelenik-e meg; az online játékokban/alkalmazások-

ban szerepelnek-e gyermekek számára vonzó vagy körükben népszerű karakterek, figurák; jellemző-e az élénk színek, rajzfilmszerű grafika használata; a játékot az alkalmazás gyermekek számára ajánlja-e; az online hirdetés a közösségi média olyan csatornáin, oldalain tűnik-e fel, amelyek gyermekek körében népszerű tartalmakat közvetítenek; jellemző-e a gyermekek szóhasználatát tükröző szavak, kifejezések használata, hogy csak pár szempontot említsünk az ajánlásban felsoroltakból (GVH, 2020).

2. A gyermek digitális hozzájárulásának érvényessége

A gyermekeknek kínált online szolgáltatásokhoz való digitális hozzájárulás érvényessége szempontjából az életkor meghatározása az Unió tagállamainak kezében van, amelyek 13 és 16 év között szabadon mozgathatják a hozzájárulás érvényességéhez szükséges minimális korhatárt [GDPR 8. cikk (1) bekezdés].

A tagállam által meghatározott életkor felett a gyermek szabadon hozzájárulhat az őt érintő adatkezeléshez. Ez alatt a korhatár alatt viszont hozzájárulása nem érvényes, így az adott tagállam szülői képviseletre vonatkozó szabályai lépnek érvénybe a gyermek mint alapvetően képviseletre szoruló jogalany kapcsán.

Az uniós összkép a korhatár kapcsán jelenleg egyáltalán nem egységes. A gyermek érvényes digitális hozzájáruláshoz való minimum korhatár például Dániában, Észtországban, Finnországban vagy Nagy-Britanniában 13 év, Ausztriában, Cipruson, Bulgáriában, Olaszországban vagy Spanyolországban 14 év, Franciaországban, Csehországban vagy Görögországban 15 év, Hollandiában, Litvániában, Németországban, Horvátországban vagy Szlovákiában 16 év (Caglar, 2021).

Magyarországon a digitális szolgáltatáshoz csak 16 év feletti gyermek adhat önállóan érvényes adatvédelmi hozzájárulást. Legkésőbb 16 éves korától viszont a gyermek minden tagállamban érvényes adatvédelmi jognyilatkozat megtételére válik önállóan jogosulttá.

Ezt a szabályozást már több kritikai érte, továbbá az Európai Bizottság 2020. május 24-én, a GDPR kétéves gyakorlatának áttekintése alkalmából kibocsátott értékelésében határozottan ki is tér erre a jogbizonytalanságot okozó problémára, és előrevetítette, hogy szükséges lenne egy egységes korhatár bevezetése (Európai Bizottság, 2020).

Fontos, a GDPR-ban szereplő kivétel viszont, hogy az egyértelműen a gyermek érdekét szolgáló (általában krízishelyzetben segítő) tanácsadási vagy megelőző szolgáltatások (például lelkeségoldalak) igénybevétele esetén a fenti szabályozást nem kell alkalmazni, mivel itt nem az adatkezelő profitszerzési kereskedelmi szándéka vagy célja az elsődleges szempont, hanem a gyermeknek nyújtandó hatékony segítség. A gyermek tehát ilyen célú adatkezeléshez akár a tagállama szerint

meghatározott minimumkorhatár alatt is adhat érvényes hozzájáruló nyilatkozatot [GDPR (38) preambulumbekzdés].

Fontos kihangsúlyozni, hogy a GDPR-ban lefektetett fenti szabályok kifejezetten a hozzájárulásos joggal végzett adatkezelés részleteiről szólnak, azonban a gyermekek személyes adatainak kezelése esetén természetesen más jogalap alkalmazása sem kizárt. Továbbá ezen szabályok kizárólag az adatvédelmi jogviszonyokat rendezik, és nem terjednek ki az egyéb szerződéskötési jogosultságokra, melyek szabályozása minden esetben nemzeti jogi hatáskör [GDPR 8. cikk (3) bekezdés].

Az eltérő tagállami szabályok miatt meglehetősen hektikus rendszert abból a szempontból is érte kritika, hogy a gyermek digitális hozzájárulása mellett szintén eltérő előírások vonatkoznak tagállamonként a gyermekek munkavállalással, orvosi kezeléssel és szexuális beleegyezéssel kapcsolatos életkorára is. A gyermekek különböző jogviszonyokban (amelyek azonban adott esetben akár egymással össze is függhetnek) adott hozzájárulási szabályai akár azonos tagállamon belül is eltérhetnek, ami csak tovább növeli a területen a jogbizonytalanságot (Tümtürk, 2023: 77–79).

3. A gyermeket érintő online adatkezeléshez való szülői hozzájárulás beszerzésének esete és érvényességének vége

A GDPR tehát részletesen rendelkezik a gyermekek digitális hozzájárulásáról, de nem szabad elfelejtenünk arról, hogy a gyermekeket érintő adatkezeléseknek ez csupán egy része, hiszen itt kizárólag az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások igénybevételéről van szó, és még ezek körében is csak a hozzájárulásos jogalapról. Ebben a körben tehát – a korábban említettek szerint – Magyarországon a 16 éves kor betöltése után, más tagállamokban pedig az ott irányadó életkori szabályok szerint a gyermek önállóan tehet érvényes adatvédelmi nyilatkozatot.

Mielőtt a gyermek eléri a hozzájárulását legitimáló életkort, a nevében minden esetben a szülője vagy másik törvényes képviselője jogosult ezt helyette megtenni.

A szülői hozzájárulás beszerzése kapcsán fontos lépés adatkezelői oldalról annak hitelt érdemlő ellenőrzése, hogy vajon valóban a szülőtől vagy más törvényes képviselőtől érkezik-e a hozzájárulás vagy épp annak visszavonása. Ehhez általában elegendő lehet egy egyszerű szülői nyilatkozat, magasabb kockázatú adatkezeléseknél [ezekre bővebben a GDPR (75) preambulumbekzdése utal] azonban szükség lehet olyan többletlépésekre, mint például egy megbízható harmadik fél életkor-ellenőrzési szolgáltatásának közbeiktatása. A vonatkozó kommentár szerint például fizetős online játékok esetében megfelelő ilyen megoldás lehet, amikor a szolgáltató kéri a gyermekkorú játékost, hogy adja meg a szülő e-mail címét

vagy más elérhetőségét, és a továbbiakban ezen a csatornán keresztül kéri be a szülői hozzájárulást (Péterfalvi–Révész–Buzás, 2021: 483).

Az EU-ban nem született egyelőre olyan iránymutatás, amely a szülői hozzájárulás beszerzésére az adatkezelők által alkalmazható egyes elfogadható technikai módszereket tartalmazza. Ezzel kapcsolatban a már korábban említett amerikai egyesült államokbeli törvényben, a COPPA-ban azonban találunk példákat (CIPL, 2018).

A COPPA által előírt, a szülői hozzájárulás beszerzésére vonatkozó intézkedések mintául szolgálhatnak az európai piacot is megcélzó szolgáltatóknak. Ezekről a tanulmány későbbi részében részletesebben is szót ejtünk.

Mi történik azonban azokban az esetekben, ha egy szülői hozzájáruláson alapuló, a gyermeket érintő online adatkezelésnél a gyermek érintett időközben eléri az adatvédelmi nyilatkozat önálló megtételére feljogosító életkort? Ezekben az esetekben a már felnőtt érintett önállóan gyakorolhatja információs önrendelkezési jogát, és az adatkezelő feladata mindent megtenni annak érdekében, hogy beszeresse a már önállóan nyilatkozattételre jogosult gyermek hozzájárulását [GDPR (65) preambulumbekzdés].

Erre például emlékeztető üzenetek kiküldése útján keríthet sort az adott online szolgáltató. Ennek alapvető feltétele, hogy az adatkezelőnek eleve tudnia kell, hogy a vele jogviszonyba kerülő gyermek a rá vonatkozó nemzeti szabályozás értelmében mikor éri el a törvényes nyilatkozattételre jogosító életkort (Péterfalvi–Révész–Buzás, 2021: 481).

A korábban benyújtott esetleges szülői hozzájárulás „szavatossága” azonban ettől még nem fog lejárni, tehát az adott szolgáltatónál nem áll be az a jogi helyzet, hogy a gyermek érintett törvényi életkorának betöltése után automatikusan érvényes jogalap nélkül, kvázi jogellenesen kezelnék az adatait. Az adatkezelőtől azonban az mindenképpen elvárható, hogy periodikusan, akár automatizált eszközökkel ellenőrizze az általa kezelt személyes adatok érintettjei vonatkozásában azok életkorát, és adott esetben megkísérelje beszerezni azok hozzájárulását, ha csak más jogalapon nem kezelheti egyébként is jogszerűen tovább a személyes adataikat.

Amennyiben a gyermek olyan országba költözik (akár ideiglenesen is), ahol eltérő életkori szabályok érvényesek, vagy a szolgáltatás eleve több ország gyermekeit célozza, úgy az adatkezelő nem hivatkozhat arra, hogy ez túlságosan bonyolulttá tenné a GDPR előírásainak való megfelelést az életkor ellenőrzésével kapcsolatban. Ebben az esetben is minden tőle telhető lépést meg kell tennie annak érdekében, hogy a GDPR előírásainak megfeleljen, még akkor is, ha ez többletmunkával vagy -adminisztrációval jár (Péterfalvi–Révész–Buzás, 2021: 481).

V. A SZÜLŐK ÉS AZ ONLINE PLATFORMOK MINT LEHETSÉGES ADATKEZELŐK KÖZÖTTI FELELŐSSÉGMEGOSZLÁS A GYERMEKEK ADATAINAK MEGOSZTÁSA KAPCSÁN

A bevezetésben említett történetben láthattuk, hogy a múlt század elején is komoly gondot okozhatott egy gyermekkorúnak a személyes adatai nyilvánosságra hozatala az akkori médiában. Sidis generációjához és az akkori körülményekhez képest a technikai fejlődéssel mára sokkal gyorsabbá és könnyebbé vált a szülők számára, hogy gyermekeikkel kapcsolatos tartalmakat osszanak meg. Manapság ezért különösen fontos, hogy a gyermekek nagyobb ellenőrzést kapjanak adataik felett, mivel a szülőknek most több lehetőségük van arra, hogy megosszák a gyermekeikkel kapcsolatos, az ő személyüket érintő eseményeket a világgal a közösségi médián keresztül. Általában a gyerekeknek nincs beleszólásuk ezekben a bejegyzésekbe, mielőtt vagy miután szüleik megosztják azokat. Ha a szülők jobban megértenék ezeknek a megosztási tevékenységeknek a következményeit és gyermekeikre gyakorolt akár hosszú távú hatásait, még az is elképzelhető, hogy inkább tartózkodnának ezektől.

Egy 817 tinédzserrel végzett kutatás kimutatta, hogy ez a korosztály inkább kényelmetlenül érzi magát a szüleik őket érintő közösségimédia-bejegyzései miatt, és sokan értelmetlennek és kínosnak is találják őket (Verswijvel–Walrave–Hardies–Heirman, 2019).

Amikor a szülők gyermekeikről osztanak meg személyes adatokat az interneten, úgy felmerül a kérdés, hogy vajon ezeknek az adatoknak (például fényképek, videók) a nyilvánosságra hozataláért milyen felelősséggel tartoznak? Továbbá vajon mennyiben oszlik meg a szülők és az általuk használt platform között a felelősség a megosztott tartalom kapcsán?

Az uniós adatvédelmi jog szemszögéből vizsgálva, ennek a kérdésnek az eldöntése kapcsán a GDPR azon fogalmából kell kiindulnunk, amely az adatkezelőt határozza meg. Ezek szerint adatkezelő lehet bármely olyan természetes vagy jogi személy, közhatalmi szerv, ügynökség vagy egyéb szerv, amely a személyes adatok kezelésének céljait és eszközeit önállóan vagy másokkal együtt meghatározza (GDPR 4. cikk 7. pont).

1. A szülő mint lehetséges önálló adatkezelő

A GDPR fogalom meghatározása alapján tehát az adatkezelői szerep és ezáltal a rendelet szabályainak való megfelelésért való fő felelősség akkor áll be, ha valaki úgy dönt, hogy személyes adatokat kíván egy meghatározott cél elérése érdekében kezelni, és ezért meghatározza ennek eszközeit is. Ez a szülő-gyermek és az online tér relációjára lefordítva annyit tesz, hogy amennyiben egy szülő úgy dönt, hogy

a gyermekei személyes adatait, így például egy róluk készült fotót nyilvánosságra hoz, és ehhez valamely közösségi portál felületét kívánja igénybe venni abból a célból, hogy ezt a felvételt így eljuttassa ismerősei, követői vagy épp a teljes internetes nyilvánosság számára, úgy az adatkezelői minőség fogalmi elemei a szülő részéről elméletileg beállnak. Az adatkezelési cél ezekben az esetekben a gyermek személyes adatait is tartalmazó felvétel megosztása, az erre szolgáló eszköz pedig maga az online portál vagy más internetes szolgáltatás.

A fenti kérdést azonban árnyalja, hogy a szülő a gyermekei személyes adatainak megosztásával legtöbbször egyben a gyermek törvényes képviselőjében jár el egészen addig, ameddig a gyermek el nem éri a felnőttkort és vele a teljes cselekvőképességet, amely után már nem szorul képviselőre, és szabadon gyakorolhatja az őt megilleti jogokat, így többek között a személyes adatai védelméhez fűződő jogot. A szülő tehát adott esetben hivatkozhat arra, hogy ő a gyermeke mint a személyes adatok érintettjének a képviselőjében, kvázi a gyermek nevében döntött arról, hogy az adatait megosztja az interneten másokkal. Az érintett képviselőjében a szülőnél pedig nem fog beállni az önálló adatkezelői minőség, mivel az adatkezelés érintettjének és az adatkezelőnek a fogalmai nem azonosak és értelemszerűen nem lehetnek fedésben sem egymással (EDPB, 2021: 11–13).

Véleményem szerint a szülőt önálló adatkezelőnek azokban az esetekben lehet tekinteni, amikor az egyszerű képviselői jogosultságán túlterjeszkedve vagy nyilvánvalóan a gyermek mint érintett érdekeivel ellentétesen kezeli a gyermek személyes adatait. Ennek a határvonalnak a meghúzása azonban rendkívül nehéz feladat, és annak során figyelembe kell venni a gyermek véleményét, továbbá azt is, hogy az adott esetben vajon mi állhat a gyermek érdekében. Amennyiben a szülő nyilvánvalóan a gyermek akaratával és érdekeivel ellentétesen cselekszik, úgy önálló adatkezelőként kell, hogy feleljen a gyermekei adatainak kezeléséért. Ez a helyzet abban az esetben is, ha a szülő egyébként nem rendelkezik képviselői jogosultsággal a gyermekkel kapcsolatban, mivel azt egy másik szülő, rokon vagy épp a gyámhatóság gyakorolja.

A problémát továbbá árnyalhatja, hogy a GDPR rendelkezéseit nem kell alkalmazni azokra az adatkezelésekre, amelyeket a természetes személyek kizárólag személyes vagy otthoni tevékenységeik keretein belül végeznek [GDPR 2. cikk (2) bekezdés c) pontja].

Ennek a tevékenységnek semmilyen szakmai vagy üzleti tevékenységgel nem lehet összefüggésbe hozhatóknak lennie. Ennek minősül például a személyes vagy otthoni tevékenységek keretében végzett elektronikus levelezés, vagy a közösségi hálózatokon történő kapcsolattartás és más online tevékenységek is. Nem alkalmazható ez a kivétel viszont abban az esetben, ha az adatot meghatározhatatlan számú személy ismeri meg, vagy az nyilvánosságra kerül. Ilyen eset lehet, ha például a magánszemély egy nyilvánosan elérhető internetes fórumon nyilvánosságra hozza egy másik érintett nevét vagy fényképét abból a célból, hogy a közösség

segítsen neki beazonosítani a pontos kilétét és elérhetőségeit. Ebben az esetben az adatkezelés nem felel meg a személyes vagy otthoni tevékenység keretében történő adatkezelés kritériumának, hanem az kilép a nyilvánosság elé, így arra a GDPR előírásait már alkalmazni kell (Péterfalvi–Révész–Buzás, 2021: 55).

A szülő-gyermek viszonyokra vetítve tehát a közösségi oldalakon való megosztások kapcsán a szülő ezen tevékenységére csupán akkor kell alkalmazni a GDPR előírásait, ha az kilép a magáncélú adatkezelési tevékenység keretei közül. Egy példával élve: amennyiben egy közösségi oldalon a szülő által gyermekről feltöltött fotó csak a szülő szűkebb ismerősi köre számára elérhető, úgy az még fő szabály szerint megmarad a magáncélú adatkezelés keretei között, azonban ha azt a szülő mint egy nyilvánosan bárki által elérhető profil tulajdonosa teszi közzé abból a célból, hogy így betekintést engedjen ő és gyermeke magánéletébe, a magáncélú kivétel már nem állhatja meg a helyét. Ez különösen igaz az ún. influenzazerek (véleményvezérek) és más tartalomgyártók által működtetett, jellemzően nagy társadalmi eléréssel rendelkező, bárki által szabadon megtekinthető és követhető közösségimédia-profilokra, amelyek gyakran szponzoráltak is.

Amennyiben a szülő a GDPR fenti szabályai alapján adatkezelőnek fog minősülni, úgy természetesen a gyermeket mint érintettet elméletileg meg fogja illetni a GDPR által számára biztosított valamennyi jogosultság, így akár az adatai törlését is kérheti a szülőktől. Ennek az érvényesítése még a nagykorúság elérése előtt, a gyermek képviselőre való rászorultsága miatt azonban igen nehézkes lehet. Amikor azonban a gyermek eléri azt a kort, hogy információs önrendelkezési jogát már önállóan tudja gyakorolni, úgy már akár saját maga is dönthet a korábban a szülei által nyilvánosságra hozott adatai sorsáról.

2. A szülő és az online platform mint közös adatkezelők

A gyermekekről készült tartalmak megosztására jellemzően használt online platform adatkezelői minőségéről és szerepéről is érdemes néhány szót ejteni, különösképpen arról, hogy miként oszlik meg közöttük az adatvédelmi jogi megfelelésért való felelősség.

Ennek a megvilágítása érdekében érdemes visszanyúlni az Európai Unió Bíróságának egy korábbi ítéletéhez, amelyben előzetes döntéshozatali eljárás során tisztázta a közösségi oldalak üzemeltetői és az azokon az egyes felhasználók által létrehozható ún. rajongói oldalak tulajdonosai közötti adatkezelői minőség kérdését (EUB, 2018).

Az úgy abból indult ki, hogy a Facebookon saját követhető oldallal rendelkező egyik társaság, az oktatási tevékenységet ellátó német Wirtschaftsakademie anonim statisztikai adatokat gyűjtött a Facebookon keresztül elérhető Insights nevű eszköz segítségével, az oldalát meglátogató felhasználókra vonatkozóan. A schles-

wig-holsteini német tartományi adatvédelmi hatóság 2011-ben rajongói oldal felüggesztését rendelte el, mivel sem a Facebook, sem pedig az oldal adminisztrátoraként a Wirtschaftsakademie nem tájékoztatta a felhasználókat arról, hogy a számítógépükre települő, a tevékenységüket követő sütik segítségével gyűjtenek róluk személyes adatokat, amelyekből statisztikai adatokra tesznek szert.

Az ügy kapcsán indult előzetes döntéshozatali eljárásban az EUB megerősítette az eljáró adatvédelmi hatóság azon értelmezését, hogy az adatkezelő fogalma kiterjed a valamely közösségi hálózaton fenntartott ún. rajongói oldal adminisztrátorára is (EUB, 2018).

Igaz, az EUB az adatkezelő fogalmát még a korábban hatályban lévő uniós adatvédelmi irányelv kapcsán értelmezte, azonban mivel az adatkezelő fogalma a GDPR-ban is szinte azonos, ezért az ítélet a rendelet hatálya alatt is irányadó. Ezt az értelmezést az EUB egyébként egy későbbi, az ún. Fashion ID ügyben is megerősítette (EUB, 2019).

Amennyiben a fenti megállapításokat egy szülő által létrehozott közösségi-média-profilon keresztül a gyermekéről megosztott tartalom kapcsán értékeljük, úgy arra a következtetésre juthatunk, hogy az adott közösségi-média-platform és a szülő közös adatkezelőként is minősülhetnek bizonyos esetekben. Ennek előzetes feltétele, hogy a szülő adatkezelése ne tartozzon a GDPR magáncélú adatkezelési kivételi körébe, tehát a gyermek adatainak kezelése, megosztása ne maradjon meg a személyes vagy otthoni keretek között. Amennyiben a szülő tartalomgyártóként, influenszerként végzi az adatkezelést, úgy a magáncélú kivételre értelemszerűen nem hivatkozhat.

A közös adatkezelési felelősség további feltétele, hogy a közösségi oldal üzemeltetője is az adott adatkezelés céljainak és eszközeinek meghatározója legyen az oldal adminisztrátoraként a szolgáltatást igénybe vevő szülő mellett. Az EUB hivatkozott Wirtschaftsakademie-ítéletében a közös adatkezelői minőség a rajongói oldalakat meglátogató felhasználókra vonatkozó statisztikai adatok gyűjtésére vonatkozott, mivel ezek az adatok mind az oldalt üzemeltető felhasználó, mind a közösségi oldalt üzemeltető Facebook céljait szolgálták. Fontos szempont tehát, hogy ez a statisztikai célú adatkezelés nem lenne lehetséges a két fél részvétele nélkül abban az értelemben, hogy az egyes felek által végzett adatkezelések elválaszthatatlanok, azaz kibogozhatatlanul összekapcsolódnak. Az adatkezelésben való közös részvételnek magában kell foglalnia egyrészt a célok, másrészt az eszközök meghatározását (EDPB, 2021: 3).

A gyermekről a szülő által megosztott személyes adat, így például egy fotó vagy videofelvétel kezeléséért való felelősség és azzal együtt járó adatkezelői minőség azonban eltérő ettől, mivel ott a célt (tulajdonképpen az adat nyilvánosságra hozatalát) kizárólag a szülő határozza meg, ezért a szülő az előző pontban kifejtettek alapján fő szabály szerint önálló adatkezelői felelősséggel tartozik, amennyiben azt nem személyes vagy otthoni tevékenységei keretében végzi.

Említés szintjén érdemes utalni rá, hogy felmerülhet a közösségimédia-platfornak a GDPR 4. cikk 8. pontja szerinti adatfeldolgozói minősége is bizonyos esetekben, illetve a szülői adatkezelői minőséggel párhuzamosan fennálló, önálló adatkezelői minőségük is. Terjedelmi korlátok miatt azonban jelen tanulmány ezekkel az esetekkel nem foglalkozik, mivel elsősorban a szülők részéről fennálló felelősséget választotta vizsgálódása fókuszául.

VI. A COPPA SZABÁLYOZÁSI KONCEPCIÓJA ÉS ÖSSZEHASONLÍTÁSA A GDPR-RAL

1. A COPPA megalkotásának előzményei és tárgyi hatálya

A gyermekek adatainak kezelésére vonatkozó európai uniós szabályok áttekintése után a következő fejezetben a hasonló tárgyú tengerentúli szabályozás bemutatása következik.

Az amerikai szabályozás előzménye, hogy 1996 májusában az amerikai Centre for Media Education néven ismert fogyasztóvédelmi csoport panaszt nyújtott be az USA Szövetségi Kereskedelmi Bizottságához (Federal Trade Commission, röviden: FTC) a KidsCom.com-mal szemben, mivel az anélkül szerezte meg gyermekek adatait, hogy azokkal kapcsolatban nyilvánosságra hozta volna az adatgyűjtés célját. Továbbá az oldal üzemeltetője eladta az összegyűjtött személyes adatokat, például a gyermekek nevét, e-mail címét, lakcímét vagy telefonszámát harmadik feleknek anélkül, hogy erről megfelelően értesítette volna a szülőket, és lehetőséget biztosított volna számukra, hogy ellenőrizzék gyermekeik személyes adatait (Warmund, 2000: 192–193).

1997-ben az FTC az ügy vizsgálata kapcsán tett megállapításait egy levélben tette közzé, amely javaslatokat is tartalmazott a gyermekektől származó személyes adatok online gyűjtésével kapcsolatban. Az FTC véleménye szerint szülői jóváhagyást kellene szereznük az online szolgáltatóknak, mielőtt a gyermekek adatait harmadik félnek átadnák. E fejleményeket követően az FTC 1998-ban benyújtotta az USA Kongresszusának a gyermekek személyes adatainak online gyűjtéséről szóló jelentését. A jelentésben szereplő felmérés eredményeinek fényében az FTC tájékoztatta a Kongresszust a szülői beleegyezés szükségességéről a gyermekek személyes adatainak gyűjtése során. Javasolta továbbá, hogy a szülői beleegyezés kötelező beszerzésének felső korhatárát a gyermek 12 éves korában határozzák meg (FTC, 1998).

Az 1998-ban a megkezdődött jogalkotás eredményeképpen született meg a COPPA, a gyermekek online magánéletének védelméről szóló első amerikai szövetségi törvény. Az FTC jelentésében szereplő elemzés eredményeit elfogadva a Kongresszus úgy határozott, hogy a törvény rendelkezései a 13 év alatti gyerme-

kek adataira vonatkoznak. A törvény 2000. április 21-én lépett hatályba (War-mund, 2000: 193).

A COPPA hatálya kiterjed a 13 év alatti gyermekeknek szóló, az USA joghatósága alá tartozó személyek vagy szervezetek által üzemeltetett weboldalakra vagy online szolgáltatásokra, amelyek gyermekektől gyűjtenek információkat, vagy tényleges tudomásuk van arról, hogy gyermekektől gyűjtenek információkat, valamint azokra a webhelyekre vagy online szolgáltatásokra is, amelyeknek tényleges tudomásuk van arról, hogy személyes adatokat gyűjtenek közvetlenül egy másik, gyermekeknek szóló weboldal vagy online szolgáltatás felhasználóitól (COPPA, 312.2. §).

A COPPA tehát a „közvetlenül gyermekeknek nyújtott szolgáltatások” GDPR szerinti fogalmához képest kiterjesztő hatállyal bír azért, hogy magában foglalja azokat az esetköröket is, amikor a szolgáltatónak „tényleges tudomása van” arról, hogy a gyermekek személyes adatait gyűjti. A tényleges tudás bizonyíthatóságát eseti mérlegelés alapján lehet csak megítélni.

2. Szülői beleegyezés a COPPA szabályozása alapján

A COPPA előírja a weboldalak és az online szolgáltatók üzemeltetőinek, hogy szülői beleegyezést szerezzenek a gyermekek személyes adatainak gyűjtése, felhasználása vagy közzététele előtt, és – figyelembe véve a rendelkezésre álló technológiát – tegyenek észszerű erőfeszítéseket a szülői beleegyezés megszerzése érdekében. Ez a szabályozás hasonló ahhoz, mint ahogy arról a GDPR 8. cikke is rendelkezik.

A COPPA azonban a GDPR szabályaitól eltérően néhány megfelelő technikai módszert is felsorol a szülői beleegyezés ellenőrzése kapcsán. Ezek közé tartozik a szülői beleegyezés megadása külön e-mailben vagy szkennelés útján; ha pénzügyi tranzakció történik, olyan hitelkártya használata, amely értesítést küld a szülőnek; továbbá szülői telefon- vagy videohívásra alkalmas fiókon keresztüli hozzájárulás-bekérés; valamint a szülő személyazonosságának ellenőrzése a hivatalos személyazonosító okmányok útján (Macenaite–Kosta, 2017: 168–169).

A módszereket tartalmazó felsorolás egyébként nem kimerítő jellegű. Az üzemeltetők más módszereket is kidolgozhatnak, és azokat az FTC jóváhagyhatja a szolgáltatók által mindenkor elérhető technológiai megoldások fényében. Alternatív módszer alkalmazásához az üzemeltetőknek nincs egyébként külön szükségük az FTC jóváhagyására, tehát lehetőségük van arra, hogy a saját módszereiket dolgozzák ki és használják. Arra is van azonban lehetőségük a szolgáltatóknak, hogy külön kérhessék az FTC jóváhagyását annak garantálása érdekében, hogy folyamatuk megfeleljen a COPPA-nak. Az FTC egyébként folyamatosan frissítheti listáját új módszerek hozzáadásával is (W3).

A COPPA értelmében az előzetes szülői beleegyezés alól vannak kivételek. Például a gyermek kérésére adott egyszerű válasz ilyen eset, azonban ennek feltétele, hogy az üzemeltető ne használjon fel személyes adatokat, és a kérelem megválaszolás után azonnal törölje is az összegyűjtött információkat. Egy másik példa lehet a gyermek kérésének többszöri megválaszolása (például havi hírlevelek), amely esetben az üzemeltetőnek értesítenie kell a szülőket, továbbá garantálnia kell, hogy lehetőségük legyen leiratkozni az online szolgáltatásról. Ezenkívül információk gyűjthetők a gyermekek biztonságának, a közbiztonságnak, illetve egy weboldal vagy más online szolgáltatás biztonságának vagy integritásának védelme érdekében (Macenaite–Kosta, 2017: 169).

A COPPA nem tartalmazza a prevenció vagy tanácsadási szolgáltatásra vonatkozó kivételt, mint ahogy az a GDPR-ban viszont megjelenik.

3. A gyermekek információs önrendelkezése a COPPA szemszögéből

A COPPA szabályozási koncepciójának a fentiek alapján nem célja foglalkozni a gyermekek információs önrendelkezéshez való jogával, hanem inkább a gyermekek személyes adataival kapcsolatos szülői jogok körvonalazására összpontosít. A COPPA megköveteli az üzemeltetőktől, hogy értesítést küldjenek, és ellenőrizhető szülői beleegyezést szerezzenek, mielőtt gyermekektől származó személyes adatokat gyűjtenének, használnának vagy hoznának nyilvánosságra [COPPA 312.4(a)]. Másodszor, a szülőknek joguk van a gyermekeik által online megadott személyes adatok áttekintésére. Az üzemeltetőnek lehetőséget kell biztosítania a szülők számára, hogy bármikor elutasítsák az adott gyermektől származó személyes adatok üzemeltető általi további felhasználását vagy jövőbeli online gyűjtését, és utasíthassák az üzemeltetőt a gyermek személyes adatainak törlésére [COPPA 312.6(a)(2)]

A COPPA tehát a szülőket jogosítja fel arra, hogy kérhetik a gyermekeikkel kapcsolatban lévő adatok eltávolítását, továbbá megtagadhatják gyermekeik adatainak adatkezelők általi további gyűjtését vagy felhasználását [COPPA 312.4(d)(3)].

Léteznek olyan kritikái az amerikai jogszabálynak, amelyek alapján ideális lett volna, ha az a gyermekeknek bizonyos közvetlen érintetti jogokat biztosít néhány jól körülhatárolt esetben. Ilyenre példa, ha a gyermek személyes adatokat adott meg egy weboldalon, majd egy idő után felfedezi, hogy az információ már nem releváns. Ekkor saját magától is dönthetne úgy, hogy törli azokat. Ha a gyermekek még nem elég érettek e jogok gyakorlásához, úgy természetesen a szülők gyakorolhatnák ezeket a potenciális jogokat a nevükben (Tümtürk, 2023: 108, 154–155).

A COPPA frissített változatát, a gyermekek és tizenévesek online adatvédelméről szóló törvényt (amelyet informálisan COPPA 2.0-nak hívnak) 2023-ban az USA-

ban a 118. kongresszuson mutatták be. A COPPA 2.0-t 2024. április 9-én ismét Tim Walberg és Kathy Castor képviselők terjesztették a Kongresszus elé. Ha a javaslatot elfogadják, a COPPA által lefedett életkort 13 évről 16 évre emelnék, továbbá megtiltanák a gyermekeknek és tizenéveseknek szóló célzott reklámokat is (W2).

VII. KONKLÚZIÓ

A fentiek alapján elmondható, hogy mind az európai, mind az amerikai jogalkotás során a fő célja a szabályozásnak az volt, hogy az online szolgáltatók biztonságos környezetet kínáljanak a gyermekek számára anélkül, hogy megfosztanák őket az elsősorban nekik szóló internetes szolgáltatások előnyeitől. Ezt a szabályozások nagyjából hasonló megközelítéssel, így a szülőknek biztosított többletjogokkal és a gyermeki hozzájárulás életkorának meghatározásával próbálják elérni.

Sem a GDPR, sem a COPPA nem foglalkozik azonban külön azokkal az esetekkel, amikor a szülő adatkezelési tevékenysége kapcsán sérül potenciálisan a gyermek magánszférája. A GDPR esetében láthattuk, hogy az ilyen esetekre tulajdonképpen a rendelet általános szabályait kellene alkalmazni, és bizonyos esetekben hol a szülőt, hol a szülőt és a szolgáltatót közösen kellene felelősségre vonni. Ezzel azonban egyszerismind kiszolgáltatott helyzetbe kerül a gyermek, mivel a legtöbb esetben nem teljes cselekvőképesség birtokában lévő jogalanyként itt ugyanúgy a szülei esetleges képviselőre kell, hogy hagyatkozzon. Ez sokszor ambivalens élethelyzeteket szül, mivel egy gyermek számára kínos, magánszférájára sérelmes szülői adatkezelés ellen elvileg legtöbbször csak a szülőjén mint törvényes képviselőjén keresztül tiltakozhatna. Azt azonban mindeképpen el kell ismerni, hogy a GDPR legalább alkalmazandó általános adatvédelmi normaként a gyermekek személyes adatainak kezelésére, és ezért akár a gyermekek is élhetnek annak keretei között adatvédelmi jogaikkal.

A COPPA a GDPR-hoz képest még szűkebben szabályozza a területet, és kizárólag a gyermekeknek nyújtott online szolgáltatásokhoz való szülői hozzájárulás és az szülői kontrolljogok (például az adatokhoz való hozzáférés kérése) szabályozására koncentrál. A technikai részletekbe is belemerő szabályozás érdemeit nem lehet elvitatni, azonban mivel ennek a jogszabálynak – a GDPR-hoz képest – nincs általános adatvédelmi norma jellege, ezért a gyermekről megosztott tartalmakra egyáltalán nem terjed ki a hatálya.

A közösségimédia-hálózatok növekvő használatával a szülőknek egyre több lehetőségük van arra, hogy nyilvánosan megosszák gyermekeik intim pillanatait, és általában nem szerzik meg gyermekeik jóváhagyását, mielőtt felfednék magánéletüket. Az esetek többségében erre a szülők egyszerűen nem gondolnak, hiszen adatvédelmi szempontból nem tudatosak, hiányoznak a kockázatelemzési képességeik.

A fentiek miatt nem véletlen, hogy a szabályozást ért kritikák szerint üdvözlendő lenne a gyermekek számára különleges jogosítványokat biztosítani bizonyos

esetekben, amikor életkoruknak és érettségi szintjüknek megfelelően gyakorolhatnának bizonyos jogokat önállóan. Ez úgy érhető el, ha olyan különleges jogokat biztosítanak számukra, amelyeket észszerű mértékben szüleiktől függetlenül gyakorolhatnak.

Fontos azt is megemlíteni, hogy a gyermekek személyes adatainak védelmét nemcsak jogszabályokkal lehet elérni, hanem a szülők és a szolgáltatók aktív részvételével. A szülőknek képessé kellene válniuk arra, hogy úgy járjanak el gyermekeik nevében, és kezeljék személyes adataikat, hogy ezzel egyszersmind ne veszélyeztessék gyermekeik magánéletét. Az online szolgáltatók továbbá színes, élénk képek, valamint egyszerű és világos nyelvezet használatával közölhetnék és megjeleníthetnék a gyermekek számára a magánéletükre leselkedő kockázatokat és adott esetben őket megillető jogokat. Ebben az esetben nemcsak a szülők, de a gyermekek is jobban tisztában lesznek jogaikkal, és képesek lesznek megérteni a kockázatokat is (Tümtürk, 2023: 109).

A GDPR például kifejezetten előírja, hogy a gyermekek adatkezelésről való tájékoztatásának világos megfogalmazásban és olyan nyelvezeten kell történnie, amely az ő számukra is érthető, figyelmüket felkelti és fenntartja. Ez nem feltétlenül kell, hogy szöveges üzenet legyen. Megfelelő választás lehet a rajzos, képi vagy videóüzenet forma is, mivel a fő cél a gyermekbarát és számukra is érthető tájékoztatás megadása (Péterfalvi–Révész–Buzás, 2021: 485–486).

A megfelelő figyelemfelhívást és tájékoztatást a kockázatokról természetesen a szülők részére is biztosítani kellene, hogy fel tudják mérni az adatkezelésük következményeit. Jó megoldás lehet például egy beépített automatizált kontrolmechanizmus a közösségi oldalak részéről, amely jelez a szülőnek, amikor kiskorú érintettől kíván tartalmat megosztani, és figyelmezteti az ezzel járó kockázatokra.

Szintén fontos adatkezelői feladat lenne a szülők, pedagógusok és nevelők megfelelő megszólítása, tájékoztatása és tudatosságának növelése annak érdekében, hogy számukra is egyértelmű legyen, hogy az adott adatkezelés érinti, érintheti-e a gyermekeket, és amennyiben igen, úgy mit tehetnek azért, hogy magánéletüket minél jobban védjék a veszélyektől.

SZAKIRODALOM

2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről (Ptk). <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1300005.tv> [2024. 11. 19.]
- Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/679 rendelete (2016. április 27.) a természetes személyeknek a személyes adatok kezelése tekintetében történő védelméről és az ilyen adatok szabad áramlásáról, valamint a 95/46/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről (általános adatvédelmi rendelet, GDPR). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=celex%3A32016R0679> [2024. 11. 19.]

- Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2015/1535 irányelve (2015. szeptember 9.) a műszaki szabályokkal és az információs társadalom szolgáltatásaira vonatkozó szabályokkal kapcsolatos információs szolgáltatási eljárás megállapításáról (kodifikált szöveg). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/hu/TXT/?uri=CELEX%3A32015L1535> [2025. 01. 29.]
- Bundesverfassungsgericht (BVG) 1983: *Judgement of the First Senate of 15 December 1983*, 1 BvR 209, 269, 362, 420, 440, 484/83. https://www.bundesverfassungsgericht.de/SharedDocs/Entscheidungen/EN/1983/12/rs19831215_1bvr020983en.html [2024. 11. 19.]
- Caglar, Cansu 2021: Digital Age of Consent under the GDPR. *euConsent* October 26, 2021. <https://euconsent.eu/digital-age-of-consent-under-the-gdpr/#:~:text=As%20per%20Article%208%20of,at%20least%2016%20years%20old> [2024. 11. 19.]
- Centre for Information Policy Leadership (CIPL) 2018: *GDPR Implementation in Respect of Children's Data and Consent*. 6 March 2018. https://www.informationpolicycentre.com/uploads/5/7/1/0/57104281/cipl_white_paper_-_gdpr_implementation_in_respect_of_childrens_data_and_consent.pdf [2024. 11. 19.]
- Children's Online Privacy Protection Rule (COPPA) 15 U.S.C. §§ 6501–6506 (Pub. L. 105–277, 112 Stat. 2681–728), enacted October 21, 1998. <https://www.ecfr.gov/current/title-16/chapter-I/subchapter-C/part-312> [2024. 11. 20.]
- Data Protection Commission Ireland (DPCI) 2021: Fundamentals for a Child-Oriented Approach to Data Processing. *Children Front and Centre* December 2021. https://www.dataprotection.ie/sites/default/files/uploads/2021-12/Fundamentals%20for%20a%20Child-Oriented%20Approach%20to%20Data%20Processing_FINAL_EN.pdf [2024. 11. 19.]
- Donovan, Sheila 2020: 'Sharenting': The Forgotten Children of the GDPR. *Peace Human Rights Governance* 4(1), 2020. <https://phrg.padovauniversitypress.it/system/files/papers/PHRG-2020-1-2.pdf> [2024. 11. 19.]
- Európai Adatvédelmi Testület (EDPB) 2020: *5/2020 iránymutatás az EU 2016/679 rendelet szerinti hozzájárulásról*. https://www.edpb.europa.eu/sites/default/files/files/file1/edpb_guidelines_202005_consent_hu.pdf [2024. 11. 20.]
- Európai Adatvédelmi Testület (EDPB) 2021: *07/2020. sz. iránymutatás az adatkezelő és az adatfeldolgozó GDPR szerinti fogalmáról*. https://www.edpb.europa.eu/system/files/2023-10/edpb_guidelines_202007_controllerprocessor_final_hu.pdf [2024. 11. 20.]
- Európai Bizottság 2020: *A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek és a Tanácsnak: A polgárok szerepe erősítésének és az EU digitális átállással kapcsolatos megközelítésének pillérét képező adatvédelem – az általános adatvédelmi rendelet alkalmazásának két éve*, COM(2020) 264 final. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:52020DC0264> [2024. 11. 19.]
- Európai Unió Bírósága (EUB) 2010: *Ker-Optika Bt. kontra ÁNTSZ Dél-dunántúli Regionális Intézete*, C-108/09. sz. ügyben hozott ítélet, ECLI:EU:C:2010:725. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX%3A62009CJ0108> [2024. 11. 19.]
- Európai Unió Bírósága (EUB) 2017: *Asociación Profesional Elite Taxi kontra Uber Systems Spain, SL („Uber Systems Spain SL“)*, C-434/15. sz. ügyben hozott ítélet, ECLI:EU:C:2017:981. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=ecli:EC:LI:EU:C:2017:981> [2024. 11. 19.]
- Európai Unió Bírósága (EUB) 2018: *Wirtschaftsakademie Schleswig-Holstein*, C-210/16. sz. ügyben hozott ítélet, ECLI:EU:C:2018:388. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:62016CJ0210> [2024. 11. 20.]

- Európai Unió Bírósága (EUB) 2019: Fashion ID, C-40/17. sz. ügyben hozott ítélet, EC-LI:EU:C:2019:629. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX%3A62017CJ0040> [2024. 11. 20.]
- Federal Trade Commission (FTC) (1998): *Privacy Online: A Report to Congress, June 1998*. <https://www.ftc.gov/sites/default/files/documents/reports/privacy-online-report-congress/priv-23a.pdf> [2024. 11. 20.]
- Gazdasági Versenyhivatal (GVH) 2020: *Gyermeknek szóló reklámok*. https://www.gvh.hu/pfile/file?path=/szakmai_felhasznaloknak/tajekoztatok/szakmai_felhasznaloknak_tajekoztatok_gyerekeknek-szolo-reklamok_2020_20_21&inline=true [2024. 11. 19.]
- Karen, Verswijvel – Michel, Walrave – Kris, Hardies – Wannas, Heirman 2019: Sharenting, is it a good or a bad thing? Understanding how adolescents think and feel about sharenting on social network sites. *Children and youth services review* 104 (2019), 104 401–104 407. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0190740919303482> [2024. 11. 19.]
- Macenaite, Milda – Kosta, Eleni (2017): Consent for processing children’s personal data in the EU: following in US footsteps? *Information & Communications Technology Law* 26, no. 2.
- Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság (NAIH) 2018: NAIH/2018/3844-1/5/V. számú ajánlás. <https://naih.hu/adatvedelmi-ajanlasok?download=631:kulonelo-szulo-kapcsolatos-ombudsmani-vizsgalat-kezdemenyezese> [2024. 11. 19.]
- Péterfalvi Attila – Révész Balázs – Buzás Péter (szerk.) 2021: *Magyarázat a GDPR-ról*. Budapest: Wolters Kluwer.
- Tümtürk, Asli Alkış 2022: Implications of Parental Sharing of Children’s Personal Data Online. *Ars Boni Jogi Folyóirat* 2022/1–2. https://arsboni.hu/wp-content/uploads/2022/09/Arsboni-foly%C3%B3irat_2022_1_2.pdf [2024. 11. 19.]
- Tümtürk, Asli Alkış 2023: *A Comparative Study of the Online Privacy and Data Protection of Children in the European Union and the United States*. PhD értekezés, Szegedi Tudományegyetem. https://doktori.bibl.u-szeged.hu/id/eprint/12050/2/Asli%20Alkis-T%C3%BCmt%C3%BCrk%20Synopsis%20of%20the%20PhD%20thesis_AAT.pdf [2024. 11. 19.]
- U.S. Court of Appeals for the Second Circuit (USCA) 1940:** Case 113 F.2d 806, Sidis v. F-R Pub. Corporation (No. 400), Judgment of the Court of Appeals for the Second Circuit, New York, 22 July 1940. <https://law.justia.com/cases/federal/appellate-courts/F2/113/806/1509377/> [2024. 11. 19.]
- W1 = Thesomebodytoknow channel: My story: Struggling, bullying, suicide, self-harm. <https://www.youtube.com/watch?v=vOHXGNx-E7E> [2024. 11. 19.]
- W2 = Representatives Walberg and Castor Announce Companion Bill to COPPA 2.0. <https://www.huntonak.com/privacy-and-information-security-law/representatives-walberg-and-castor-announce-companion-bill-to-coppa-2-0> [2024. 11. 20.]
- W3 = Verifiable Parental Consent and the Children’s Online Privacy Rule. <https://www.ftc.gov/business-guidance/privacy-security/verifiable-parental-consent-childrens-online-privacy-rule> [2024. 11. 20.]
- Warmund, Joshua (2000): Can COPPA Work – An Analysis of the Parental Consent Measures in the Children’s Online Privacy Protection Act. *Fordham Intellectual Property, Media & Entertainment Law Journal* 11, no. 1.